

ONDERZOEKMEMORANDUM

Plaats en betekenis van de Stadsregio Arnhem Nijmegen voor de Gelderse economie

Inleiding

De Stadsregio wordt sinds jaar en dag de motor van de Gelderse economie genoemd. Ten behoeve van de discussie over deze status in de Regiocommissie Stadsregio, wordt in dit memorandum de plaats en betekenis van de regio voor de Gelderse economie in kaart gebracht aan de hand van twee bepalende economische variabelen: het bruto binnenlands product (BBP) en de werkgelegenheid.

Bruto binnenlands product¹

In 1970 werd 40% van het Gelderse BBP geproduceerd in de Stadsregio. Dit aandeel is in de afgelopen 40 jaar langzaam maar zeker afgenomen met in totaal 10%. In 2010 bedroeg het aandeel nog 36%. Er lijkt zich binnen Gelderland in een gematigd tempo een zekere verschuiving van de economische zwaartepunten te voltrekken waarbij het belang van de Veluwe en van Zuidwest-Gelderland groter wordt, en dat van de Stadsregio en de Achterhoek afneemt. Op dit moment is de Stadsregio qua BBP nog de grootste, gezien de trendmatige ontwikkeling is het de vraag of dat in de toekomst ook nog zo zal zijn. De Veluwe is tot op een procentpunt genaderd.

Aandeel (%) van de Gelderse regio's in het Bruto Binnenlands Product (BBP) van Gelderland, totaal Gelderland = 100%

jaartal	Veluwe	Achterhoek	Arnhem Nijmegen	Zuidwest-Gelderland	Gelderland
1970	32	20	40	9	100
1980	33	19	39	9	100
1990	33	19	37	11	100
2000	34	18	37	11	100
2010	35	18	36	12	100

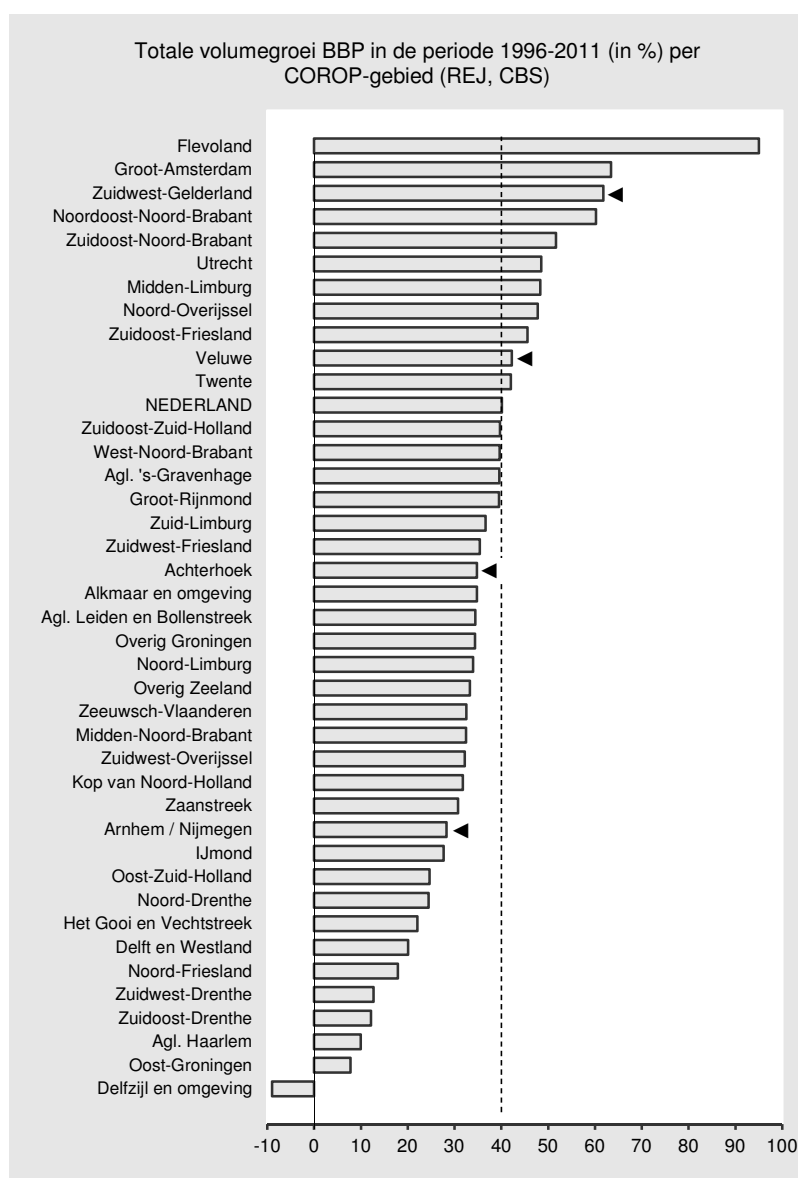
Bron: REJ, CBS

Een analyse van de regionaal economisch groei in Gelderland laat zien dat het Gelderse BBP sinds 1995 is toegenomen met in totaal 38% (volumegoei, gecorrigeerd voor inflatie). De regionale verschillen zijn groot waarbij Arnhem/Nijmegen met een toename van 'slechts' 28% de laagste groei kende. De Achterhoek realiseerde een stijging van 35% en

¹ Regionale gegevens over het BBP zijn niet op WGR-niveau beschikbaar maar alleen op COROP-niveau. Sinds 1970 wordt Nederland ten behoeve van de ruimtelijke en regionaal-economische planning verdeeld in 40 COROP-gebieden (Coördinatiecommissie Regionaal Onderzoekprogramma). Deze indeling is gebaseerd op het nodale indelingsprincipe. Daarbij zijn gebieden samengesteld aan de hand van de functionele samenhang tussen een of meer centrale plaatsen en het ommeland. Het Coropgebied Arnhem/Nijmegen is vrijwel identiek aan de Stadsregio Arnhem Nijmegen. Zie voor de gemeentelijke samenstelling van de Gelderse COROP-gebieden bijlage 1.

doet maar weinig onder voor het Gelders gemiddelde. De Veluwe presteerde boven het gemiddelde (42%) en Zuidwest-Gelderland spande de kroon met een periodegroei van 62%.

In onderstaande grafiek staat per regio de totale economische groei weergegeven die is gerealiseerd in de afgelopen 15 jaar. Uit dit overzicht blijkt dat niet alleen voor Gelderse begrippen de groei in Zuidwest-Gelderland uitzonderlijk was, maar ook binnen Nederland. Het gebied was na Flevoland en Groot-Amsterdam de snelst groeiende regio van Nederland. Ook de Veluwe staat met een tiende plaats nog net bij de selecte groep regio's die boven het gemiddelde presteerden. De Achterhoek vertoef in de middenmoot (plaats 19) en de regio Arnhem/-Nijmegen ten slotte kende een relatief gematigde groei en staat in het onderste deel op de 28ste plaats.

De groeiverschillen kunnen verklaard worden uit enerzijds de regionale productiestructuur en anderzijds uit regiospecifieke sectorontwikkelingen. Landelijk gezien was de dienstverlening de snelst groeiende sector, op

flinke afstand gevolgd door de nijverheid². De Nederlandse landbouwproductie vertoont in geld uitgedrukt een bescheiden afname. De extreme prijschommelingen op de wereldvoedselmarkt leiden ertoe dat ook het BBP van de landbouw extreem fluctueert. Wanneer voor de prijschommelingen wordt gecorrigeerd en het BBP wordt uitgedrukt in volume, dan blijkt de reële Nederlandse landbouwproductie toch een trendmatige groei te vertonen. Bijna driekwart van het BBP wordt gegenereerd door de dienstensector en ongeveer een kwart door de nijverheid. De landbouw speelt bij de Nederlandse inkomensverwerving nog slechts een marginale rol. Afgezet tegen de Nederlandse productiestructuur ligt het accent in de Stadsregio sterk op de niet-commerciële dienstverlening. Niet alleen het aandeel is relatief groot maar ook de groei overtrof de landelijke. Alle andere activiteiten zijn (wat) minder vertegenwoordigd en realiseerden zonder uitzondering een lagere groei. Met name de nijverheid en de commerciële dienstverlening toonden zich veel minder expansief, waardoor de nominale BBP-ontwikkeling van de Stadsregio is achtergebleven.

Productiestructuur 2010 (totaal BBP = 100%) en de groei van het BBP per sector (niet gecorrigeerd voor inflatie) in de periode 1996-2010

Regio	VEL	ACH	A/N	ZWG	GLD	NL
<i>Productiestructuur (totaal = 100%)</i>						
Landbouw	1	2	1	6	2	2
Nijverheid	21	30	18	22	22	24
Commerciële dienstverlening	48	43	45	55	47	49
Niet-commerciële dienstverlening	30	24	35	17	30	25
Alle economische activiteiten	100	100	100	100	100	100
<i>Nominale groei van het BBP (periodegroei in %)</i>						
Landbouw	-16	-37	-7	37	-8	-3
Nijverheid	71	53	32	67	52	68
Commerciële dienstverlening	114	106	79	150	103	104
Niet-commerciële dienstverlening	100	112	118	109	110	105
Alle economische activiteiten	97	79	76	110	87	91

Bron: REJ, CBS

werkgelegenheid

Ook bij de werkgelegenheid neemt het Gelderse belang van de Veluwe en Zuidwest-Gelderland toe. Anders dan bij het BBP heeft de stadsregio haar Gelderse aandeel in de loop van de tijd vrijwel weten te behouden. Ten opzichte van 1973 is het aandeel slechts met een procentpunt gedaald tot 36% in 2011. Daarmee is de regio nog steeds de belangrijkste werkgelegenheidsconcentratie van Gelderland, maar door de snellere banengroei op de Veluwe wordt ook hier de afstand kleiner.

² Onder de nijverheid wordt verstaan de industrie en de bouw

Aandeel (%) van de Gelderse regio's in de totale Gelderse werkgelegenheid (totaal Gelderland = 100%)

jaartal	Veluwe	Achterhoek	Arnhem Nijmegen	Zuidwest- Gelderland	Gelderland
1973	31	22	37	9	100
1980	33	22	37	9	100
1990	33	21	36	10	100
2000	34	20	36	11	100
2011	34	19	36	11	100

Bron: PWE Gelderland 2011

Op basis van de Provinciale WerkgelegenheidsEnquête (PWE) kan de sectorontwikkeling en de werkgelegenheidsstructuur van Gelderland en de Gelderse COROP-gebieden gedetailleerd in beeld worden gebracht.

Werkgelegenheidsstructuur 2011 (totaal = 100%) en de periodegroei 1995-2011 van de werkgelegenheid

	Werkgelegenheidsstructuur					Periodegroei werkgelegenheid in %				
	Vel	Ach	A/N	ZWG	Gld	Vel	Ach	A/N	ZWG	Gld
Landbouw	3	5	1	6	3	-33	-38	-38	-30	-35
Openbaar nut en delfstofwinning	1	1	2	1	1	1	3	104	-37	35
Industrie	10	16	9	12	11	-5	-12	-10	-8	-9
Bouwnijverheid	7	7	5	8	6	49	14	13	29	27
Handel	17	18	15	20	17	30	27	26	34	29
Vervoer en opslag	4	4	4	8	5	32	25	21	49	30
Horeca	4	5	4	4	4	42	33	41	42	40
Informatie en communicatie	3	2	2	3	2	67	79	42	259	71
Financiële instellingen	3	1	2	1	2	11	-16	-11	-11	-2
Overige zakelijke dienstverlening	13	9	15	15	14	83	45	60	134	72
Openbaar bestuur	7	3	6	2	5	14	3	4	26	9
Onderwijs	6	6	8	5	7	33	47	34	65	38
Gezondheids- en welzijnszorg	17	18	21	11	18	79	90	76	95	81
Cultuur, sport en recreatie	2	2	2	2	2	92	143	72	143	93
Overige dienstverlening	2	2	2	3	2	43	50	29	72	42
Totaal	100	100	100	100	100	35	21	31	38	31

Bron: PWE Gelderland 2011

De Gelderse werkgelegenheidsstructuur is vrijwel gelijk aan de Nederlandse. De de structuur van de Stadsregio bezit t.o.v. Gelderland op haar beurt weinig in het oog springende afwijkingen, maar kan per saldo als gunstig worden getypeerd: structureel teruglopende sectoren als landbouw en industrie zijn wat minder zwaar vertegenwoordigd, de trendmatig groeiende zorgsector is juist sterker aanwezig. Afgezet tegen de andere Gelderse regio's zijn de verschillen nog wat geprononcerder: min-

der productie van en handel in goederen en meer zorg, onderwijs en overheid. Opvallend is echter dat in deze stedelijke regio veel vormen van dienstverlening toch niet meer dan gemiddeld aanwezig zijn (ICT, horeca, financiële sector, cultuur, sport en recreatie).

De banengroei tussen 1995 en 2011 was in Stadsregio even hoog als in Gelderland. De snelst groeiende regio's waren opnieuw Zuidwest-Gelderland en de Veluwe, terwijl de Achterhoek een relatief trage groei kende.

Met uitzondering van de sector openbaar nut zijn in alle andere sectoren de ontwikkelingen in de Stadsregio minder gunstig verlopen dan in Gelderland gemiddeld:

- in sectoren met een dalende werkgelegenheid was de daling in de Stadsregio groter dan in Gelderland;
- in sectoren met een stijgende werkgelegenheid was de stijging in de Stadsregio lager dan in Gelderland;

Dat de totale banengroei toch nog gemiddeld is verlopen, is te danken aan de wat gunstigere werkgelegenheidsstructuur.

Conclusie

De betekenis van de Stadsregio voor de Gelderse economie is in de loop van de tijd in relatieve zin afgenomen. Rond 1970 was de Stadsregio qua BBP en werkgelegenheid met enige afstand tot de Veluwe de belangrijkste regio, intussen steekt de Veluwe de Stadsregio naar de kroon. Bij de werkgelegenheid bedraagt het verschil nog twee procentpunten in het voordeel van de Stadsregio, bij het BBP nog maar een procentpunt. De reden van deze verschuiving kan niet gevonden worden in een zwakkere economische structuur, maar in het feit dat de individuele sectorontwikkelingen in vrijwel alle gevallen achter blijven bij het algemene Gelderse beeld.

18-12-2012

Menno Walsweer
Bureau Economisch Onderzoek
Provincie Gelderland

Bijlage I

Regionale indeling

De gemeentelijke en regionale indeling van alle jaren is herleid naar de de toestand per 1-1-2012

COROP Veluwe

Apeldoorn
Barneveld
Ede
Elburg
Epe
Ermelo
Harderwijk
Hattem
Heerde
Nijkerk
Nunspeet
Oldebroek
Putten
Scherpenzeel
Voorst
Wageningen

COROP Arnhem/Nijmegen

Arnhem
Beuningen
Doesburg
Druten
Duiven
Groesbeek
Heumen
Lingewaard
Millingen aan de Rijn
Nijmegen
Overbetuwe
Renkum
Rheden
Rijnwaarden
Rozendaal
Ubbergen
Westervoort
Wijchen
Zevenaar

COROP Achterhoek

Aalten
Berkelland
Bronckhorst
Brummen
Doetinchem
Lochem
Montferland
Oost Gelre
Oude IJsselstreek
Winterswijk
Zutphen

COROP Zuidwest-Gelderland

Buren
Culemborg
Geldermalsen
Lingewaal
Maasdriel
Neder-Betuwe
Neerijnen
Tiel
West Maas en Waal
Zaltbommel